

Tema 7. O RÉXIME FEUDAL E A SOCIEDADE ESTAMENTAL¹

***Concepto relacionado: MANSOS**

ORIENTACIÓNS DA ABAU:

Nesta pregunta o alumnado debería facer referencia ás peculiaridades do feudalismo da Península Ibérica polo contexto da Reconquista, sinalar os trazos comúns das monarquías feudais peninsulares (carácter patrimonial e hereditario do reino, erosión do poder monárquico, inexistencia dun poder centralizado, relación de vasalaxe como base do poder), e explicar as diferenzas esenciais da concepción da monarquía nas coroas de Castela e de Aragón. No apartado da sociedade debería referirse aos trazos fundamentais da sociedade estamental.

Réxime feudal

O sistema económico, social e político da Europa medieval é denominado **feudalismo**. A base deste sistema estaba no **feudo**: o territorio baixo o control dun señor (nobre ou eclesiástico). A súa orixe atópase na concesión destes territorios polos monarcas á nobreza a cambio de apoio político e militar.

O señor feudal tiña autoridade sobre os campesiños do feudo que estaban sometidos a servidume (eran os servos) e aos que lles cedían terras (os denominados **mansos***) a cambio dunhas rendas e prestacións de traballo nas terras de explotación directa por parte do señor (a parte do feudo denominada reserva señorial). Tamén houbo campesiños libres que se encomendaron a un señor por protección ou por débedas cedéndolle as súas posesións.

Así, o mundo medieval, caracterizado pola fragmentación política e a inseguridade, organizouse en base a unha serie de relacións de dependencia nas que un individuo se sometía voluntariamente a outro a cambio de protección. O acto de vasalaxe implicaba un xuramento de fidelidade por parte do vasalo cara o seu señor feudal e este compensábo con terras. Esa estrutura xerárquica estendíase por todo o edificio social: o campesiñado era vasalo do abade dun mosteiro, dun bispo ou dun nobre, pero a súa vez estes poderían selo doutro señor de maior rango ou do monarca. No cumio estaba o rei que era o *primus inter pares* (o primeiro entre iguais) polo que a súa dependencia cara a nobreza era moi grande.

O feudalismo estendeuse pola Península Ibérica desde os territorios europeos e tivo unha rápida implantación na zona de influencia franca (Marca Hispánica). Os condes aragoneses e cataláns rendían vasalaxe ao rei francés, se ben, co tempo acabaron por independizarse desta tutela. En xeral as relacións de vasalaxe foron máis intensas na coroa de Aragón que na de Castela. Nestes territorios o réxime feudal desenvolveu unhas características propias derivadas dun contexto político de reconquista fronte ao Islam e de repoboación das terras abandonadas polos musulmáns. Por estas razóns, os lazos de vasalaxe son menores e as oportunidades de gozar de foros, privilexios e liberdades son maiores. A concesión de terras e foros para a repoboación e a necesidade de contar coas tropas nobiliarias ou dos homes libres dos concellos para emprender un conflito ou defender as fronteiras xogou un importante papel. Ademais, a mentalidade de fronteira deulle un poder extraordinario a

¹ A cita bibliográfica é unha práctica que permite á persoa lectora profundizar no tema do texto; confire ao texto un elemento de autoridade e de confianza; por último supón un exercicio de honestidade. O presente texto só contén lixeiras correccións lingüísticas do orixinal do IES San Rosendo, mas este texto ten contidos literais doutos textos de diferentes docentes de Historia de España de 2º de Bacharelato. O plaxio é unha práctica a perseguir, punir e erradicar, como o é a falta de honestidade intelectual. O alumnado é obxecto de críticas por copiar nos traballos e exames... desde a docencia tamén existen estas prácticas e son igualmente censurables. En todo caso, esta é a páxina do texto do IES San Rosendo (ou non tan santo...). https://www.edu.xunta.gal/centros/iessanrosendo/aulavirtual/course/view.php?id=2^*].

duques e condes encargados da misión de gardar as fronteiras do reino. Aí está o caso dos condes de Castela que acabarán conformando un reino propio ou o caso do conde de Portugal.

Ao longo da Idade Media a nobreza foi reforzando o seu poder de tal maneira que o feudalismo significou unha redución do poder dunha monarquía cada vez máis dependente da nobreza. Mostra disto foi que, a partir do século XIII, os reis de Navarra e Aragón deberon xurar o respecto aos privilexios nobiliarios (foros). Especialmente significativo foi o caso aragonés onde o arraigo das estruturas feudais levaron ao pactismo, que limitaba o poder real someténdoo ás Cortes. Cada un dos reinos que conformaban a Coroa de Aragón tiña as súas propias Cortes. Estas tiñan un importante poder lexislativo, grazas á fortaleza da nobreza e Igrexa. As Cortes podían facer propostas lexislativas e peticións ao rei a cambio de aprobar as achegas económicas que solicitaba o monarca.

Fronte a esta situación, en Castela desenvolveuse un modelo autoritario da monarquía no que o monarca, apoiado nas cidades, foi quen de reter gran parte do seu poder e institucións como as Cortes viron reducidas as súas funcións a tarefas consultivas e voto de subsidios. Estas diferencias xeraron un intenso debate historiográfico sobre a existencia ou non do feudalismo na Península.

Sociedade estamental

A sociedade medieval era reflexo das relacións de dependencia e vasalaxe. Estaba dividida en **estamentos**, grupos sociais pechados marcados polo nacemento e diferenciados polo seu estatuto xurídico. Dous deles eran privilexiados, **a nobreza e o clero**. Aínda que dentro deles existían diferenzas entre a alta e a baixa nobreza (que tamén existían na xerarquía eclesiástica entre alto e baixo clero), baseaban o seu poder na posesión de terras (protexidas polo Morgado dende o século XIV), a exención de impostos (a Igrexa cobraba o *décimo*) e os seus privilexios legais con leis e tribunais propios. A súa autoridade incrementouse ao concederlles a monarquía funcións de goberno nas súas posesións ou *señoríos* (poder xudicial, cobro de impostos e taxas ...).

Pola contra, a meirande da parte da sociedade pertencía ao estamento non privilexiado: o pobo raso ou xente do común que estaba sometida á lei común, pagaban impostos e non tiñan poder político. A maioría eran campesiños e estaban sometidos á servidume feudal, aínda que algún labregos eran libres.

Non privilexiada era a burguesía comercial e urbana, enriquecida a partir do século XIII, especialmente na Coroa de Aragón. A expansión comercial do s. XIII favorecerá o crecemento das cidades e a formación dunha oligarquía urbana, protexida pola monarquía, que representará ao pobo nas Cortes medievais. Sen embargo, a maioría da poboación urbana vivía modestamente e había amplos grupos de pobres e marxinados.